

Fiskeri

Artiklen er skrevet af Birte Hjorth på grundlag af et udkast fra Gunvor Petersen. Den blev oprindeligt publiceret i Nyt fra Lokalhistorien, nr. 10 (1999).

Fiskeriets betydning for Dragør har været yderst varierende gennem tiderne. Efter hansetidens livlige sildefiskeri indtraf der en mere stille periode, også forårsaget af, at den smule beboelse, der var opstået, blev afbrændt under Grevens Fejde i 1536.

De forholdsvis få beboere var fiskere, der havde slået sig ned som helårsbeboere. Da der ingen jord hørte til byen, var deres eneste næringsvej havet og hvad de kunne få ud af dette.

Fiskeriet har da uden tvivl været hovednæringen, om også nogle biindtægter måske har kunnet skaffes til veje ved lidt bjergning og eventuelt lodseri samt mindre husdyrhold.

Om fiskeriet i denne periode vides ikke meget. Det har formentlig ikke adskilt sig væsentligt fra hansetidens fiskeri og silden har fortsat været hovedfangsten.

Ålefiskeri

De af Christian den 2. indkaldte hollandske bønder i nabobyen Store Magleby havde privilegier på ålefiskeri med faststående redskaber langs hele Amagers kyst. Denne rettighed udnyttede de i den første tid selv med stort udbytte - senere bortforpagtedes rettighederne.

I 1600-tallet var fangsten så stor, at nedsaltede ål i store mængder blev eksporteret til Holland og England. For Dragørbefolkningens vedkommende har sildefiskeriet nok stadig været det førende, suppleret med torsk, fladfisk og hvad der ellers måtte forekomme.

Endnu i 1600-tallet var byens befolkning ikke ret stor. I 1682, da Christian den 5's matrikel blev udfærdiget, havde byen, foruden de 2 gårdmænd, 65 husmænd. Matriklen var et skattegrundlag og skattepligtig var først og fremmest jorden, men også andre herligheder som skove og fiskevand.

Matriklen rummer derfor også oplysninger om fiskeredskaber, og for Dragørs vedkommende drejer det sig udelukkende om sildegarn, som altså synes at have været det eneste betydende redskab. De 2 gårdmænd var ikke i besiddelse af sådanne, men af de 65 husmænd var der blot 14, der ingen garn havde, mens de øvrige havde fra 2 til 5 sildegarn hver, hyppigst 4 eller 5. Sildefiskeriet synes således stadig at have haft en dominerende rolle.

Byen stod da på tærsklen til en ny tid - skippertiden - der igennem det meste af 200 år slog fiskeriet ud som hovederhverv.

Fremgang i 1700-tallet

Fiskeriet i skippertiden Da *Laurids de Thura* i 1758 udgav sin beskrivelse over Amager, var søfarten ubetinget blevet hovederhvervet. Han nævner dog også, at "en Del af Indbyggerne nærer sig af Fiskeri" og det er igen silden, der fremhæves. Om hollændernes ålefiskeri skriver han, at det er gået stærkt tilbage. Som en væsentlig fangst ved Amagers kyster fremhæver han også rejer, selv om disse ikke specielt henføres til byen.

Et nu tabt havnekasseregnskab, som Chr. Nicolaisen omkring århundredeskiftet har haft adgang til, tyder på en fremgang for fiskeriet i 1730'erne. Ikke mindre end 150 både synes at have deltaget i sildefiskeriet.

Det er dog uvist, hvor mange af disse, der har været hjemmehørende i Dragør og hvor mange, der har været fremmede fiskere, som blot har benyttet Dragør havn som udgangspunkt for deres fiskeri.

Et mere detaljeret billede får vi af fiskeriet i 1771 takket være en landsdækkende undersøgelse af forholdene vedrørende søfart og fiskeri. Undersøgelsen blev foretaget ved udsendelse af spørgeskemaer til hele landet. For Dragørs vedkommende blev de besvaret af toldereren Charisius. Han beretter, at der af dragørerne undertiden bliver fisket sild og ål, men at fiskeriet er gået stærkt tilbage i de seneste år.

Det fiskeri, der her berettes om, er ikke et egentligt erhvervsfiskeri, men et bierhverv, der som regel ikke indbringer fiskerne mere end til eget husbehov. Der skelnes skarpt mellem sildefiskeriet og ålefiskeriet.

Sildefiskeri

Sildefiskeriet udøves af søfolkene, når de er hjemme mellem togterne. Dette fiskeri er derfor stærkt aftagende som følge af, at Dragør ved midten af 1700-tallet får større skibe, der foretager længerevarende rejser. Søfolkene er nu ofte kun hjemme få vintermåneder, hvor sildefiskeriet ikke kan udøves.

Fiskeriet foregår med garn af 20 favnes længde (ca. 38 meter), hvormed de udsejler imod solens nedgang og enten sætter dem i bunden imod strømmen eller, og med anden lejlighed hænger dem i båden sammenknyttet og driver med Strømmen. Her er tale om de såkaldte næringer, der altså anvendes både som sættegarn og drivgarn.

"Ingen af Sildefiskerne kan kaldes faste eller have derved nogen Næring, men mange arbejder af og til derved, Søfarende når de er hjemme mellem Rejserne. Da gå de med Bådene på Fiskeri om Natten, da en og da en anden. På hver Båd hører gerne 4 Mand og hver Mand 4 Garn. Fiske de noget bliver samme delt, men får de intet, da er Betalingen heller intet. En har 2 á 4 Garn, en anden låner dem på Fiskeri og den tredje, som er formuende, hører Båden til, men bliver hjemme. Der bruges til Sildefiskeriet 7 á 8 Både omtrent 1 Kommercelæst drægtig, hvormed de sejle 1, 2 og 3 Mil og undertiden kun en Fjerdingvej at give Garnerne, ligesom Lejlighed falder".

Sildegarnene er for nogles vedkommende lavet af fiskerne selv, men den største del "blive købte og forfærdigede ved søsiden imod Helsingør, som Skovshoved og ved Sletten".

Fangsten er ikke større end til eget forbrug, fersk og nedsaltet. Tidligere har den været ret betydelig, således at der kunne eksporteres heraf, men i 1770 anslås den samlede sildefangst til at have andraget 8-10 tønder.

Ålefiskeriet drives derimod almindeligvis ikke af søfolk, men af lodser, håndværkere og bønder. Fiskeriet begynder omkring den 15. september og fortsætter indtil vinteren og isen sætter ind. Fiskeretskaberne er "de såkaldte Ruser, hvilke stå med tvende arme udbredt imod Strømmen, hvorudi om Nattetider Aalene løber og ikke kan slippe ud".

Hver fisker har fra 3-4 ruser indtil 6-8, som han selv har fremstillet. Hver har sin egen jolle, undertiden kan der dog være 2 om en. I alt findes der 8-10 af sådanne små "rusebåde", hvormed ruserne røgtes hver eller hveranden morgen. Fiskerne forsyner sig selv og det eventuelle overskud er for tiden ikke større, end det kan afsættes til venner og bekendte. Antallet af fiskere synes dog også at have varieret med den forekommende fangst.

Nogenlunde i tråd hermed falder oplysningerne fra de første folketællinger 1771 (Oeders efterretninger) og 1787 (den første egentlige folketælling), der begge nævner kun en enkelt mand som fisker, mens der i 1801 slet ikke er nogen. Om det er bedre fangster eller en eftervirkning af søkrigen mod England (1807-1914), der bevirker, at der i 1834 var 6 mand med familier, der levede af fiskeri, lader sig ikke afgøre. Det synes dog kun at have været en kort opblussen, for allerede i 1845 er fiskeriet som erhverv slet ikke nævnt.

1800-tallets fiskere

En fortegnelse fra 1812 over skibe og både hjemmehørende i Dragør opregner under rubrikken "større både" i alt 13, hvoraf den ene betegnes "hollændernes skøjte". De øvrige 12, der i drægtighed svinger mellem 1½ og 3 kommercelæster, tilhører og føres af dragørskippere og må utvivlsomt opfattes som fiskefartøjer.

Også her synes der (ligesom for sejskibenes vedkommende) i al fald til dels at have været tale om partrederier. Således ses skipper Bertel Jacobsen i 1807 at erhverve en trediepart i fiskerbåden "Støren" - en part han stadig var i besiddelse af ved sin død 10 år senere.

En del af de i 1812 nævnte store både genkendes som de under søkrigen mod England 1807-1914 udrustede kaperbåde. Udover disse store både nævnes en hel del joller, som formentlig ligeledes har været anvendt ved fiskeri, nemlig 6 kragejoller, 17 sejljoller og 10 rojoller, hvortil kom lodseriets 5 sejljoller og 1 rojolle. Her synes ejerne mere differentierede.

Endnu i 1870'erne var fiskeriet dog i udpræget grad et bierhverv. I 1870 var der 5 erhvervsfiskere

og i 1880 11. Det var navnlig fiskeriet efter ål og torsk med ruser og kroge, der blev drevet som bierhverv. Dette fiskeri kunne også drives af halvstore drenge.

Fiskeriet vokser i 1900-tallet

I 1900 var der indregistreret 45 fiskerfartøjer i Dragør. Der var 2 dæksbåde, resten var åbne, klinkbyggede både, der førte sprydsejl. Størrelsen varierede fra 0,57 til 4,54 brt. 16 af bådene var bygget i Dragør, en del i København, men også mange i de andre fiskerlejer langs Øresundskysten, især Skovshoved og Snekkersten. Den ældste båd var fra 1843. Langt størstedelen var dog fra efter 1870.

De mindre både anvendtes til ruser eller kroge eller en kombination heraf, og de største både fra 2 brt. og opefter anvendtes fortrinsvis til sildefiskeri med næringer. Næsten alle fiskerne, der drev sildefiskeri, havde tillige en mindre båd til ruser og kroge. Andre havde kun sidstnævnte kategori.

En enkelt båd drev fiskeri med rejeruser, et fiskeri som senere fra 1930'erne fik stor betydning, men nu næsten helt er ophørt. Endelig var der 2 både, der drev bundgarnsfiskeri i Kalveboderne. Ejerne af disse 2 både boede på Store Magleby Fælled.

I 1890 var der ved folketællingen 18 erhvervsfiskere og i de følgende år tog antallet rask til. Mange var fiskere fra Skovshoved, Tårnbæk og Sletten, som bosatte sig i Dragør, men også flere og flere af dragørerne slog sig på fiskeriet. Det er en udvikling, der ligeledes ses i andre kystegne og som vel i Dragør også forstærkes af stagnationen i de traditionelle maritime erhverv - søfart, lodseri og bjergning.

I 1904 stiftedes *Dragør Fiskeriforening*. Den virkede blandt andet for oprettelsen af Dragør-Kastrup låneforening for Fiskere, som blev en realitet i 1908.

De første petroleumsmotorer isattes i bådene omkring 1903 og fra 1910 forekom motorer almindeligt, ligesom det også var blevet almindeligt med dam.

En del både har i dette århundrede været rigget med gaffelsejl og i 1913 dukker den første kravelbyggede båd op. I 1915 kom 2 store både hertil, den svenskbyggede Ørnen og den norskbyggede Tryg. Begge kravel-byggede dæksbåde på henholdsvis 19,05 og 19,76 brt., beregnet på fiskeri med snurpenot. Forsøget har åbenbart ikke svaret til forventningerne. Begge både afhændedes det følgende år.